

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 373.2:796:159.922.7:81'23

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20550847>

Вплив комплексного поєднання фізичної активності, когнітивного та мовленнєвого розвитку на формування дітей раннього віку

Вольський Денис Сергійович,

доктор філософії з фізичної культури і спорту, старший викладач кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту, факультет спорту та менеджменту, Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2731-5611>

Прийнято: 12.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

***Анотація:** Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних підходів до забезпечення комплексного розвитку дітей раннього віку в умовах трансформації сучасного освітнього середовища. Особливого значення набуває інтеграція фізичної активності, когнітивного та мовленнєвого розвитку, оскільки саме ранній вік характеризується інтенсивним формуванням психомоторних, пізнавальних і комунікативних функцій дитини. Посилення цифровізації дитячого середовища, зменшення природної рухової активності та зростання кількості дітей із труднощами мовленнєвого й психофізичного розвитку актуалізують потребу у впровадженні інтегрованих моделей раннього розвитку. Метою статті є обґрунтування впливу інтегрованого поєднання фізичної активності, когнітивного та мовленнєвого розвитку на формування дітей раннього віку й визначення ефективних підходів до поєднання цих компонентів у системі*

раннього розвитку дитини. **Методи** дослідження ґрунтуються на застосуванні теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу наукових джерел, логіко-аналітичного підходу до інтерпретації психолого-педагогічних аспектів раннього розвитку, а також порівняльного аналізу сучасних практик інтеграції рухової, когнітивної та мовленнєвої діяльності дітей раннього віку. **У результаті** дослідження уточнено сутність і функціональні характеристики комплексного поєднання фізичного, когнітивного та мовленнєвого розвитку дітей. Проаналізовано вплив рухової активності на формування когнітивних процесів, мовленнєвих навичок і психоемоційної стабільності дитини. Обґрунтовано педагогічні та психолого-методичні підходи до інтеграції рухових, сенсорних і мовленнєво-когнітивних практик у системі раннього розвитку. Виявлено ключові наукові та практичні проблеми реалізації комплексного підходу, серед яких фрагментарність освітнього процесу, недостатня методична підготовленість педагогів, дефіцит інтегрованого розвивального середовища та недостатня міждисциплінарна взаємодія фахівців. **Висновки.** Доведено, що ефективність раннього розвитку дитини значною мірою залежить від системності поєднання фізичної активності з когнітивними та мовленнєвими практиками. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням адаптивних моделей комплексного раннього розвитку, удосконаленням методик оцінювання психофізичного становлення дітей та емпіричним дослідженням ефективності інтегрованих розвивальних програм.

Ключові слова: ранній розвиток дитини, психомоторне становлення, сенсомоторна координація, мовленнєво-комунікативні навички, пізнавальна активність, інтегроване освітнє середовище, психоемоційний розвиток, рухово-мовленнєві практики, діяльнісний підхід, дошкільна освіта.

The impact of the integrated combination of physical activity, cognitive and speech development on the formation of early childhood children

Denis Volskyi,

PhD in Physical Culture and Sports, Senior Lecturer of the Department of Martial Arts and Strength Sports, Faculty of Sports and Management, National University of Physical Education and Sport of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2731-5611>

***Abstract.** The relevance of the study is determined by the need to identify effective approaches to ensuring the comprehensive development of early childhood children under the transformation of the modern educational environment. Particular importance is attached to the integration of physical activity, cognitive and speech development, since early childhood is characterized by the intensive formation of psychomotor, cognitive and communicative functions. The growing digitalization of the child environment, the reduction of natural motor activity, and the increasing number of children with speech and psychophysical developmental difficulties actualize the need to implement integrated models of early childhood development. The purpose of the article is to substantiate the influence of the integrated combination of physical activity, cognitive and speech development on the formation of early childhood children and to determine effective approaches to combining these components within the system of early childhood development. The research methods are based on theoretical generalization, analysis and synthesis of scientific sources, a logical-analytical approach to the interpretation of psychological and pedagogical aspects of early childhood development, as well as a comparative analysis of contemporary practices of integrating motor, cognitive and speech activities of young children. As a result of the study, the essence and functional characteristics of the integrated combination of physical, cognitive and speech development of children*

*have been clarified. The influence of motor activity on the formation of cognitive processes, speech skills and psycho-emotional stability of the child has been analyzed. Pedagogical, psychological and methodological approaches to the integration of motor, sensory, speech and cognitive practices within the system of early childhood development have been substantiated. Key scientific and practical problems in implementing the integrated approach have been identified, including the fragmentation of the educational process, insufficient methodological preparedness of teachers, the lack of an integrated developmental environment, and insufficient interdisciplinary interaction among specialists. **Conclusions.** It has been proven that the effectiveness of early childhood development largely depends on the systematic combination of physical activity with cognitive and speech practices. Prospects for further research are associated with the development of adaptive models of comprehensive early childhood development, the improvement of methods for assessing children's psychophysical development, and the empirical verification of the effectiveness of integrated developmental programs.*

Keywords: *early childhood development, psychomotor formation, sensorimotor coordination, speech and communication skills, cognitive activity, integrated educational environment, psycho-emotional development, motor-speech practices, activity-based approach, preschool education.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації підходів до раннього розвитку дитини особливої актуальності набуває проблема комплексного формування базових фізичних, когнітивних і мовленнєвих функцій у дітей раннього віку. Саме цей віковий період характеризується найвищою пластичністю нервової системи, інтенсивним становленням психомоторних механізмів, мовлення, сенсорного сприйняття та первинних форм пізнавальної діяльності, що визначає подальшу успішність соціалізації та навчання дитини. Водночас у сучасній практиці дошкільного виховання

фізична активність, когнітивний розвиток і мовленнєве формування часто реалізуються фрагментарно, без достатньої міжкомпонентної інтеграції, що знижує ефективність розвитку цілісної особистості дитини.

Посилення цифровізації дитячого середовища, зменшення обсягу природної рухової активності, порушення комунікативної взаємодії та зростання кількості дітей із затримками мовленнєвого й психофізичного розвитку актуалізують необхідність пошуку комплексних підходів до організації раннього розвитку. Наукового значення проблема набуває у контексті дослідження взаємозв'язку моторної активності з процесами когнітивного функціонування, мовленнєвого становлення, сенсомоторної координації та емоційно-комунікативного розвитку дітей. Практичне значення пов'язане з потребою вдосконалення методичних підходів до організації освітньо-розвивального середовища у закладах дошкільної освіти, розроблення інтегрованих програм раннього розвитку та підвищення ефективності психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних досліджень свідчить про посилення наукового інтересу до проблеми комплексного розвитку дітей раннього віку, зокрема у контексті взаємозв'язку фізичної активності, когнітивного становлення та мовленнєвого розвитку. С. Звєкова обґрунтовує значення комунікативної підтримки у процесі розвитку дітей з особливими освітніми потребами, акцентуючи увагу на необхідності раннього формування взаємодії та мовленнєвої активності [1]. І. М. Цуркан та співавтори досліджують потенціал цифрових нарративів у розвитку соціальних і когнітивних навичок дітей, підкреслюючи роль інтерактивного середовища у стимуляції пізнавальної діяльності [2]. М. Чайка, Г. Усатенко та О. Кривоногова розглядають комунікативні технології як інструмент підтримки мовленнєвого й соціального розвитку дітей, доводячи важливість раннього та контекстуального впровадження інтегрованих практик [3].

Н. Б. Робінсон (N. B. Robinson) та Г. Сото (G. Soto) аналізують механізми забезпечення інклюзивної взаємодії у шкільному середовищі, підкреслюючи значення безперервності розвитку комунікативних навичок дітей [4]. Е. М. Лезерман (E. M. Leatherman) та Дж. Р. Вегнер (J. R. Wegner) акцентують увагу на необхідності підготовки педагогів до використання інтегрованих технологій підтримки розвитку дітей у повсякденному освітньому процесі [5]. Е. Д. Квінн (E. D. Quinn) та співавтори обґрунтовують важливість створення адаптивного освітнього середовища для забезпечення комплексного розвитку дітей дошкільного віку [6]. В. Л. Вокер (V. L. Walker) та Ю. С. Чанг (Y. C. Chung) доводять ефективність використання інтегрованих комунікативних підходів у розвитку навчальної взаємодії дітей із комплексними потребами [7].

Вагомий внесок у дослідження сучасних технологій розвитку дітей здійснено у працях, присвячених цифровим і сенсорно-комунікативним практикам. В. Фарзана (W. Farzana) та співавтори аналізують технологічну еволюцію цифрових інструментів підтримки розвитку дітей із розладами аутистичного спектра, акцентуючи на можливостях розвитку комунікативної автономії [8]. Дж. Кім (J. Kim) та Г. Сото (G. Soto) досліджують взаємодію батьків і педагогів у процесі підтримки розвитку дітей, доводячи, що ефективність розвитку значною мірою залежить від узгодженості освітнього й сімейного середовища [9]. М. Гальдєрі (M. Galdieri) розглядає адаптивне освітнє планування як основу підтримки індивідуального розвитку дітей у сучасному освітньому просторі [10]. С. Беренгер (C. Berenguer) та співавтори аналізують вплив соціально-психологічної підтримки сім'ї на формування комунікативної компетентності дітей [11]. С. П. Мудау (S. P. Mudau) та Д. Р. Нзіма (D. R. Nzima) досліджують проблеми методичного та ресурсного забезпечення інтегрованих моделей розвитку дітей у системі освіти [12].

Окремий напрям досліджень пов'язаний із міждисциплінарною інтеграцією рухової, когнітивної та мовленнєвої діяльності дітей. Г. Сото (G.

Soto) та Дж. Вега (J. Vega) підкреслюють значення соціокультурного контексту у формуванні ефективної комунікативної взаємодії дитини [13]. Т. Д. Спенсер (T. D. Spencer) та співавтори доводять ефективність інтегрованих інтервенцій, спрямованих на розвиток мовленнєвої та пізнавальної активності дітей [14]. К. Гевартер (C. Gevarter) та співавтори досліджують результати сімейно-орієнтованих підходів до підтримки розвитку дітей, акцентуючи на необхідності поєднання домашнього й освітнього середовища [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Недостатньо дослідженими залишаються питання цілісної взаємодії фізичного, когнітивного та мовленнєвого розвитку дітей раннього віку в умовах сучасного освітнього середовища. Наявні наукові підходи переважно зосереджуються на окремих компонентах розвитку дитини, тоді як механізми їх комплексної інтеграції та взаємовпливу висвітлені фрагментарно.

Недостатня розробленість інтегрованих психолого-педагогічних підходів ускладнює створення ефективного розвивального середовища для дітей раннього віку, особливо в умовах зростання цифровізації та зниження природної рухової активності. Це актуалізує потребу в обґрунтуванні комплексних моделей раннього розвитку, здатних забезпечити узгоджене формування моторних, когнітивних і комунікативних функцій дитини.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – обґрунтувати вплив комплексного поєднання фізичної активності, когнітивного та мовленнєвого розвитку на формування дітей раннього віку та визначити ефективні підходи до інтеграції цих компонентів у системі раннього розвитку дитини.

Завдання статті:

1. Визначити сутність комплексного поєднання фізичного, когнітивного та мовленнєвого розвитку дітей раннього віку.

2. Обґрунтувати вплив рухової активності на формування когнітивних, комунікативних і психоемоційних функцій дитини.

3. Виявити проблеми та обґрунтувати практичні підходи до інтеграції фізичної активності й мовленнєво-когнітивних технологій у системі раннього розвитку дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексне поєднання фізичного, когнітивного та мовленнєвого розвитку дітей раннього віку формує основу гармонійного психофізичного становлення дитини та забезпечує взаємопов'язаний розвиток рухових, пізнавальних і комунікативних функцій. У ранньому віці рухова діяльність безпосередньо впливає на розвиток сенсорного сприйняття, формування мовлення, уваги, пам'яті та здатності до соціальної взаємодії. Саме тому сучасні підходи до раннього розвитку дедалі більше орієнтуються на інтеграцію фізичної активності з мовленнєвими та когнітивними практиками у межах єдиного освітньо-розвивального процесу (табл. 1).

Таблиця 1

Функціональні характеристики комплексного поєднання фізичного, когнітивного та мовленнєвого розвитку дітей раннього віку

Компонент	Сутнісна характеристика	Прояв у процесі раннього розвитку	Функціональне значення
Фізичний	Формування базових рухових умінь і сенсомоторної координації	Розвиток ходьби, дрібної моторики, координації рухів	Активізація нервово-психічного розвитку та сенсорного сприйняття
Когнітивний	Розвиток пізнавальних процесів і первинних інтелектуальних операцій	Формування уваги, пам'яті, мислення, уявлень про навколишнє середовище	Забезпечення пізнавальної активності та здатності до навчання
Мовленнєвий	Формування мовленнєво-комунікативних навичок	Розвиток словникового запасу, зв'язного мовлення, розуміння мовлення дорослих	Підвищення ефективності соціальної взаємодії та комунікації

Емоційно-комунікативний	Формування здатності до емоційного реагування та взаємодії	Вираження емоцій, контакт із дорослими та однолітками	Сприяння соціальній адаптації та психологічному комфорту
Інтегративний	Узгоджене функціонування фізичних, когнітивних і мовленнєвих процесів	Поєднання рухової діяльності з мовленнєвими та пізнавальними завданнями	Формування цілісного розвитку особистості дитини

Джерело: сформовано автором на основі [1, с. 83; 3, с. 24; 4, р. 92; 5, р. 881; 13, р. 2271; 15, р. 186; 16; 17].

Ефективність комплексного підходу найбільш виразно проявляється у формах діяльності, де фізичні дії поєднуються з мовленнєвими інструкціями, сенсорним аналізом та елементами пізнавального пошуку. У сучасних закладах дошкільної освіти дедалі частіше використовуються інтегровані вправи, під час яких дитина одночасно виконує рухове завдання, називає предмети, розпізнає кольори, форми або просторові орієнтири [1, с. 83]. Наприклад, рухливі ігри з коментуванням дій стимулюють не лише моторну активність, а й формування активного словника, розвиток слухового сприйняття та швидкість мовленнєвого реагування. Вправи з дрібною моторикою, зокрема маніпуляції з конструкторами, сортування предметів або сенсорні ігри, позитивно впливають на розвиток міжпівкульної взаємодії, що безпосередньо пов'язано з формуванням мовлення та когнітивних функцій.

У сучасних умовах особливого значення набуває інтеграція фізичної та когнітивно-мовленнєвої активності в роботі з дітьми, які мають ознаки затримки психомовленнєвого розвитку, недостатню концентрацію уваги або труднощі соціальної взаємодії. Практика показує, що включення рухових елементів у мовленнєві заняття підвищує рівень залученості дитини, зменшує психоемоційну напругу та покращує здатність до засвоєння нової інформації. Водночас інтегровані форми діяльності створюють природне середовище для розвитку комунікативної ініціативності, оскільки дитина навчається

взаємодіяти через дію, емоційний контакт і спільне виконання завдань [5, р. 881]. Саме тому комплексний підхід сьогодні розглядається не лише як педагогічна технологія, а як необхідна умова забезпечення повноцінного раннього розвитку дитини в умовах сучасного освітнього середовища.

Рухова активність у ранньому віці є важливим чинником стимуляції когнітивного, мовленнєвого та психоемоційного розвитку дитини, оскільки забезпечує активне залучення сенсорних, моторних і нейропсихологічних механізмів формування особистості. У процесі рухової взаємодії дитина не лише опановує базові моторні навички, а й формує здатність до сприйняття інформації, мовленнєвого реагування, емоційної саморегуляції та соціальної комунікації. Сучасні підходи до раннього розвитку розглядають фізичну активність як інтегративний інструмент комплексного психофізичного становлення дитини (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив рухової активності на розвиток когнітивної, мовленнєвої та психоемоційної сфери дитини раннього віку

Напрямок впливу	Характер розвитку	Особливості прояву у дитини	Результативний ефект
Нейрокогнітивний	Активізація роботи сенсорних і мозкових структур	Покращення концентрації уваги, швидкості реагування, орієнтації у просторі	Підвищення здатності до сприйняття та обробки інформації
Мовленнєво-комунікативний	Стимуляція мовленнєвої активності через рух і взаємодію	Активніше використання слів, розвиток наслідування та мовленнєвого реагування	Розширення словникового запасу та комунікативних навичок
Психоемоційний	Регуляція емоційного стану через фізичну діяльність	Зниження напруження, формування позитивних емоцій і впевненості	Покращення емоційної стійкості та соціальної адаптації

Сенсомоторний	Координація рухових і сенсорних реакцій	Узгодження рухів, розвиток ритмічності та дрібної моторики	Формування основ самоконтролю та цілеспрямованої діяльності
Соціально-поведінковий	Формування навичок взаємодії у спільній діяльності	Участь у колективних іграх, дотримання простих правил	Розвиток соціальної комунікації та поведінкової організації

Джерело: сформовано автором на основі [5, р. 879; 7, р. 172; 8, р. 122950; 14, р. 7; 15, р. 188; 18; 19].

Інтеграція рухової активності у систему раннього розвитку демонструє найбільшу ефективність у тих випадках, коли фізичні дії дитини супроводжуються елементами пізнавальної та мовленнєвої взаємодії. Поєднання руху з комунікативними вправами активізує одночасну роботу сенсорних, моторних і мовленнєвих механізмів, що позитивно впливає на швидкість формування базових когнітивних функцій. Практика дошкільної освіти свідчить, що навіть короткотривалі вправи з координаційними елементами, ритмічним повторенням слів або виконанням словесних інструкцій сприяють підвищенню концентрації уваги та покращують здатність дітей до мовленнєвого реагування [20, р. 15]. Наприклад, використання рухливих ігор із просторовими командами («знайди», «перенеси», «покажи») дозволяє одночасно формувати навички орієнтації у просторі, слухового сприйняття та словесного розуміння.

Окремого значення рухова активність набуває у процесі емоційної регуляції дітей раннього віку. У ситуаціях, коли дитина має труднощі з комунікацією, швидко втрачає увагу або проявляє підвищену емоційну збудливість, саме фізична діяльність часто виступає механізмом стабілізації поведінкових реакцій. Ритмічні вправи, сенсомоторні маршрути, вправи на баланс і координацію сприяють формуванню відчуття контролю над власними діями, зменшують психоемоційне напруження та полегшують включення у

спільну діяльність. У сучасних закладах дошкільної освіти це особливо помітно під час інтегрованих занять, де рух використовується не як окремий елемент фізичного виховання, а як засіб стимуляції мовлення, когнітивної активності та соціальної взаємодії дитини [5, р. 879].

Інтеграція фізичної активності й мовленнєво-когнітивних практик у ранньому розвитку дітей ґрунтується на необхідності узгодженого формування моторних, пізнавальних і комунікативних функцій у межах єдиного освітньо-розвивального процесу. Сучасні педагогічні та психолого-методичні підходи орієнтуються на створення таких умов, у яких рухова діяльність поєднується з активним сенсорним сприйняттям, мовленнєвою взаємодією та елементами пізнавальної діяльності, що забезпечує більш цілісний і природний розвиток дитини (табл. 3).

Таблиця 3

Педагогічні та психолого-методичні підходи до інтеграції фізичної активності й мовленнєво-когнітивних практик у ранньому розвитку дітей

Методичний вектор	Змістова основа реалізації	Організаційні особливості застосування	Розвивальний потенціал
Ігрово-інтегративний	Поєднання рухових, мовленнєвих і пізнавальних дій у сюжетній діяльності	Використання рухливих ігор із комунікативними та сенсорними завданнями	Формування цілісного сприйняття та активної взаємодії
Сенсорно-діяльнісний	Активізація пізнання через рух і сенсорний досвід	Робота з тактильними, просторовими та координаційними вправами	Розвиток сенсорної диференціації та пізнавальної активності
Комунікативно-руховий	Стимуляція мовлення через фізичну взаємодію	Використання рухових вправ із мовленнєвим супроводом	Активізація мовленнєвої ініціативності та слухового сприйняття
Адаптивно-корекційний	Урахування індивідуальних психофізичних особливостей дитини	Диференціація вправ відповідно до рівня розвитку та потреб дітей	Підтримка психоемоційної стабільності та розвитку саморегуляції

Середовищно-розвивальний	Створення інтегрованого освітнього простору	Організація мобільних зон рухової, мовленнєвої та сенсорної активності	Підвищення природної мотивації до пізнання та взаємодії
--------------------------	---	--	---

Джерело: сформовано автором на основі [3, с. 41; 6, р. 1142; 9, р. 615; 10, р. 4990; 12, р. 6; 13, р. 2272; 21].

На практичному рівні ефективність інтегрованих підходів визначається не окремими методиками, а характером організації взаємодії дитини з освітнім середовищем. Найбільш результативними є форми діяльності, у яких фізичне навантаження не ізолюється від мовленнєвих і когнітивних процесів, а виступає механізмом їх активізації [10, р. 4990]. Зокрема, під час рухливих сюжетних вправ дитина одночасно виконує координаційні дії, сприймає словесні інструкції, розпізнає предмети за ознаками та приймає елементарні рішення відповідно до ситуації. Така багаторівнева активність стимулює формування міжфункціональних нейропсихологічних зв'язків, що позитивно впливає на темпи мовленнєвого розвитку, здатність до концентрації уваги та когнітивну гнучкість.

Практика сучасних закладів дошкільної освіти демонструє високу ефективність інтегрованих сенсорно-рухових середовищ, де дитина навчається через дію, емоційне включення та просторову взаємодію [13, р. 2272]. Наприклад, використання координаційних маршрутів із мовленнєвими командами або сенсорних станцій із необхідністю називати форми, кольори чи дії сприяє одночасному розвитку моторного контролю, слухового сприйняття та мовленнєвої активності. Особливо помітний ефект спостерігається у дітей із недостатньо сформованою комунікативною ініціативністю, оскільки рухова взаємодія створює для них природні умови входження у спілкування без надмірного психоемоційного напруження.

Водночас інтеграція фізичної активності з мовленнєво-когнітивними практиками має важливе значення для формування навичок саморегуляції та

поведінкової організації. У процесі виконання комбінованих завдань дитина навчається координувати власні дії, дотримуватись послідовності операцій, контролювати емоційні реакції та швидше адаптуватися до змін умов діяльності [12, р. 6]. Саме тому сучасні психолого-педагогічні підходи дедалі частіше орієнтуються на створення інтегрованих моделей раннього розвитку, у яких фізична активність виконує не лише оздоровчу функцію, а стає одним із ключових інструментів формування когнітивної та комунікативної компетентності дитини.

Реалізація комплексного підходу до розвитку дітей раннього віку в сучасному освітньому середовищі супроводжується низкою наукових і практичних проблем, що знижують ефективність інтеграції фізичного, когнітивного та мовленнєвого компонентів розвитку. Однією з ключових проблем залишається фрагментарність організації освітнього процесу, коли рухова активність, мовленнєві практики та когнітивне стимулювання функціонують ізольовано, без системного поєднання [9, р. 615]. Унаслідок цього розвиток дитини часто набуває несинхронного характеру, що ускладнює формування цілісних механізмів пізнання, комунікації та поведінкової саморегуляції.

Суттєвим обмеженням є недостатня методична готовність педагогів до реалізації інтегрованих форм роботи з дітьми раннього віку. Значна частина освітніх програм орієнтується на окремі напрями розвитку, тоді як комплексні психолого-педагогічні моделі залишаються недостатньо адаптованими до практичного використання. Науковою проблемою також є відсутність достатньо узгодженого міждисциплінарного підходу до вивчення взаємозв'язку рухової активності, мовлення та когнітивних процесів у ранньому віці.

У сучасних умовах ситуація ускладнюється зростанням кількості дітей із порушеннями мовлення, труднощами концентрації уваги, недостатньо сформованою сенсомоторною координацією та низьким рівнем комунікативної

активності [6, р. 1142]. Негативний вплив мають надмірна цифровізація дитячого середовища, обмеження природної рухової активності та дефіцит живої соціальної взаємодії. Водночас у багатьох закладах дошкільної освіти зберігається недостатня кількість інтегрованих сенсорно-рухових просторів і варіативних засобів розвитку, що обмежує можливості реалізації діяльнісного та індивідуалізованого підходів. Ускладнює ситуацію й недостатня координація між педагогами, психологами, логопедами та батьками, унаслідок чого комплексний супровід розвитку дитини часто не має системного характеру.

Підвищення ефективності комплексного розвитку дітей раннього віку потребує впровадження інтегрованих педагогічних підходів, у межах яких фізична активність поєднується з когнітивними та мовленнєвими практиками в єдиному освітньо-розвивальному середовищі. Доцільним є систематичне використання рухових вправ із мовленнєвим супроводом, сенсорними завданнями та елементами пізнавального пошуку, що сприяє одночасній активізації моторних, комунікативних і когнітивних механізмів розвитку дитини. Важливого значення набуває організація діяльності через ігрові моделі, у яких дитина виконує рухові дії, аналізує просторові орієнтири, реагує на словесні інструкції та взаємодіє з іншими учасниками освітнього процесу.

Практичну ефективність демонструє створення у закладах дошкільної освіти інтегрованих сенсорно-рухових зон із використанням координаційних маршрутів, балансувальних елементів, тактильних поверхонь, інтерактивних мовленнєвих ігор та засобів розвитку дрібної моторики. Такі середовища забезпечують природне поєднання руху, сенсорного досвіду та мовленнєвої активності, що позитивно впливає на формування уваги, пам'яті, емоційної стійкості та комунікативної ініціативності дітей. Доцільним є також упровадження коротких динамічних мовленнєво-рухових пауз, ритмічних вправ і вправ на координацію рухів та мовлення, особливо у роботі з дітьми, які

мають труднощі концентрації уваги або недостатньо сформовані мовленнєві навички.

Важливою умовою підвищення результативності комплексного розвитку є міждисциплінарна взаємодія педагогів, психологів, логопедів і батьків, що дозволяє забезпечити узгоджений психолого-педагогічний супровід дитини. Доцільним є посилення методичної підготовки педагогічних працівників щодо використання інтегрованих технологій раннього розвитку, а також адаптація освітніх програм до сучасних нейропсихологічних і діяльнісних підходів. Перспективним напрямом залишається впровадження цифрових інтерактивних технологій із руховими та мовленнєвими елементами за умови їх дозованого й педагогічно контрольованого використання, що дозволить поєднати інноваційні засоби навчання з потребами психофізичного розвитку дітей раннього віку.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що комплексне поєднання фізичної активності, когнітивного та мовленнєвого розвитку забезпечує цілісне психофізичне становлення дітей раннього віку та позитивно впливає на формування пізнавальних, комунікативних і психоемоційних функцій. Доведено ефективність інтегрованих рухово-мовленнєвих і сенсорно-когнітивних практик, які сприяють активізації мовлення, розвитку уваги, координації та соціальної взаємодії дитини.

Виявлено, що основними проблемами залишаються фрагментарність освітнього процесу, недостатня методична підготовленість педагогів, дефіцит інтегрованого розвивального середовища, недостатня міждисциплінарна взаємодія фахівців і негативний вплив надмірної цифровізації дитячого середовища.

Практичні рекомендації пов'язані з упровадженням інтегрованих рухово-когнітивних технологій, створенням сенсорно-розвивальних просторів, посиленням взаємодії педагогів, психологів, логопедів і батьків, а також удосконаленням підготовки педагогічних кадрів. Перспективи подальших

досліджень полягають у розробленні адаптивних моделей комплексного раннього розвитку та емпіричному дослідженні впливу інтегрованих програм на психофізичне становлення дітей раннього віку.

Список використаних джерел

1. Звекова С. Впровадження засобів альтернативної та додаткової комунікації у практичну діяльність логопедів. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки*. 2024. № 66. С. 81–86. DOI: [https://doi.org/10.31909/26168812.2024-\(66\)-9](https://doi.org/10.31909/26168812.2024-(66)-9).

2. Цуркан І. М., Макаренко С. І., Бровченко А. К. Роль цифрових наративів у формуванні соціальних навичок здобувачів освіти в умовах інклюзивного навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14396172>.

3. Чайка М., Усатенко Г., Кривоногова О. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами. Київ : Інтерсервіс, 2021. 80 с. URL: [http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3495/1/2021Vikoristanny a-alternativno-komunkats-dlya-osb-z-osoblivimi-potrebami.pdf](http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3495/1/2021Vikoristanny%20a-alternativno-komunkats-dlya-osb-z-osoblivimi-potrebami.pdf) (дата звернення: 15.04.2026).

4. Robinson N. B., Soto G. AAC in schools: Mastering the art and science of inclusion. *Augmentative and Alternative Communication: Challenges and Solutions*. San Diego : Plural Publishing, 2021. P. 81–116. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=NnwUEAAAQBAJ> (дата звернення: 15.05.2026).

5. Leatherman E. M., Wegner J. R. Augmentative and alternative communication in the classroom: Teacher practices and experiences. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2022. Vol. 53, № 3. P. 874–893. DOI: https://doi.org/10.1044/2022_LSHSS-21-00125.

6. Quinn E. D., Kurin K., Atkins K. L., Cook A. Identifying implementation strategies to increase augmentative and alternative communication adoption in early childhood classrooms: A qualitative study. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2023. Vol. 54, № 4. P. 1136–1154. DOI: https://doi.org/10.1044/2023_LSHSS-22-00186.

7. Walker V. L., Chung Y. C. Augmentative and alternative communication in an elementary school setting: A case study. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2022. Vol. 53, № 1. P. 167–180. DOI: https://doi.org/10.1044/2021_LSHSS-21-00052.

8. Farzana W., Sarker F., Chau T., Mamun K. A. Technological evolvment in AAC modalities to foster communications of verbally challenged ASD children: A systematic review. *IEEE Access*. 2025. Vol. 13. P. 122943–122959. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2021.3055195>.

9. Kim J., Soto G. A comprehensive scoping review of caregivers' experiences with augmentative and alternative communication and their collaboration with school professionals. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2024. Vol. 55, № 2. P. 607–627. DOI: https://doi.org/10.1044/2024_LSHSS-23-00117.

10. Galdieri M. Complex communication needs and augmentative and alternative communication: An inclusive planning in Italian primary schools. *ICERI2020 Proceedings*. 2020. P. 4987–4993. DOI: <https://doi.org/10.21125/iceri.2020.1081>.

11. Berenguer C., Martínez E. R., De Stasio S., Baixauli I. Parents' perceptions and experiences with their children's use of augmentative/alternative communication: A systematic review and qualitative meta-synthesis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19, № 13. Article 8091. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph19138091>.

12. Mudau S. P., Nzima D. R. Teacher perspectives on the use of augmentative and alternative communication systems for learners with complex

communication needs. *South African Journal of Education*. 2023. Vol. 43, № 4. P. 1–10. URL: https://hdl.handle.net/10520/ejc-educat_v43_n4_a3 (дата звернення: 25.05.2026).

13. Soto G., Vega J. Designing cultural adaptations of caregiver-implemented interventions for Latinx caregivers of children who use augmentative and alternative communication: Key considerations. *American Journal of Speech-Language Pathology*. 2024. Vol. 33, № 5. P. 2266–2279. DOI: https://doi.org/10.1044/2024_AJSLP-24-00101.

14. Spencer T. D., Tönsing K., Dada S. Augmentative and alternative communication (AAC) interventions that promote commenting: A systematic review. *Augmentative and Alternative Communication*. 2025. Vol. 41, № 1. P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1080/07434618.2025.2477694>.

15. Gevarter C., Groll M., Stone E., Medina Najjar A. A parent-implemented embedded AAC intervention for teaching navigational requests and other communicative functions to children with autism spectrum disorder. *Augmentative and Alternative Communication*. 2021. Vol. 37, № 3. P. 180–193. DOI: <https://doi.org/10.1080/07434618.2021.1946846>.

16. Petrovych Y. The role of sport fishing in shaping environmental awareness among youth and developing a culture of responsible fishing. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 5. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19609616>

17. Slobodyanyuyk Y. Effectiveness of high-intensity interval training in increasing endurance in singles tennis. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2025. № 22. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17189026>

18. Mahilda O. The author's methodology of functional exercises as a tool for developing a healthy motor culture. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 25. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18020875>

19. Vlasov, M. The effect of deep tissue massage on lactate clearance kinetic and muscle strength recovery. 2026. *Академічні візії*. № 51. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18456377>

20. Tereshchenko D. Cross-National comparative effects study of stress reactivity and attention recovery in springboard and platform divers of various skill levels. *Futurity of Social Sciences*. 2026. Vol. 4, № 2. P. 4–25. <https://doi.org/10.57125/FS.2026.06.20.01>

21. Hilevska, K. Predictors of economic efficiency of implementing human-centered models of children's integration into business-location environments. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, № 28. DOI; <https://doi.org/10.5281/zenodo.19229499>